

16 april 2013, SMI

Aminoglykosider; farmakokinetik, toxicitet och koncentrationsmätningar

Erik Eliasson, professor, överläkare, Klinisk Farmakologi

Karolinska
Institutet

KAROLINSKA
Universitetssjukhuset

Sammanfattning

- Olika aminoglykosider har snarlika egenskaper beträffande farmakokinetik och toxicitet
- Klassisk problematik kring nefrotoxicitet och ototoxicitet
- Riskfaktorer bla ålder, nedsatt njurfunktion, exponeringsnivå över tid
- Endos/dygn ingen övertygande skillnad i säkerhet jfrt uppdelad dos
- Koncentrationsbestämningar kan bidra till att minska risken för biverkningar, men även vara en guide för att nå baktericida nivåer i serum
- Varierande behov av koncentrationsbestämningar mellan olika patienter
- Analyser bör kunna erbjudas varje dag

Klinisk farmakokinetik

- Minimal peroral biotillgänglighet (<1%)
- Snabb absorption och distribution efter parenteral administrering (även im inj)
- Mycket låg proteinbindning i plasma, distribution motsvarande extracellulär-volymer, men även fördelning till ett ”djupare compartment”

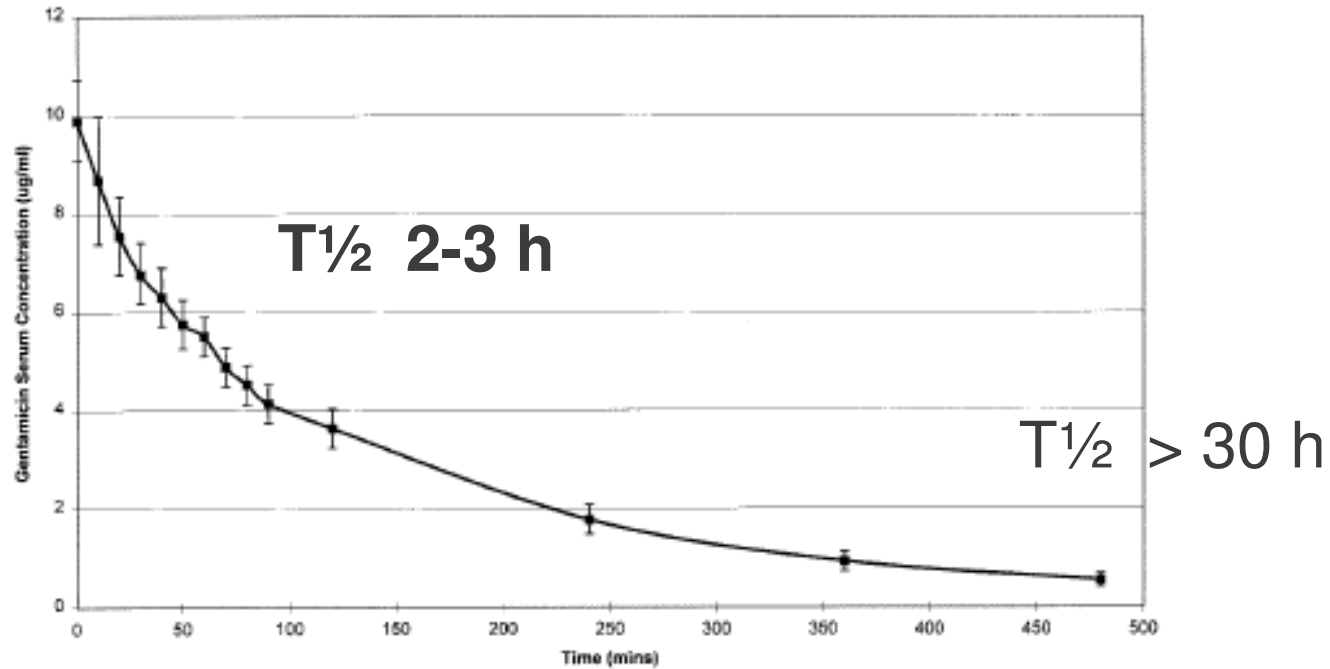

Klinisk farmakokinetik

- Minimal peroral biotillgänglighet (<1%)
- Snabb absorption och distribution efter parenteral administrering (även im inj)
- Mycket låg proteinbindning i plasma, distribution motsvarande extracellulär-volymer, men även fördelning till ett "djupare compartment"
- Ingen penetration till CNS
- Transfer över placenta
- Höga koncentrationer i njurbarken och innerörats perilymfa
- Renal eliminering genom filtration, normal halveringstid 2-3 tim

Klinisk farmakokinetik

Demczar et al 1997

Klinisk farmakokinetik, ålder och njurfunktion

Table I. Comparative pharmacokinetics of gentamicin with age (values are the mean)

Age (range)	n	CL _{CR} (ml/min/kg)	CL _p (ml/min/kg)	Vd (L/kg)	t _{1/2β} (h)	Reference
33 (4-67)	40 ^a	1.57 ^b	1.418 ^c	0.27	2.2	17
39 (17-55)	30	1.15 ^b	1.67	0.35	2.5	18
48 (19-86)	26	1.05 ^b	0.772 ^b	0.31	4.7	19
55 (19-87)	26 ^d	1.39 ^b	1.09 ^b	0.28	2.8	20
59 (37-82)	27 ^e	0.973 ^b	1.43 ^b	0.30	2.5	21
61 NS	866	1.45 ^b	1.83 ^b	0.34	4.7	22
72 (55-86)	17 ^f	0.89	1.06	0.28	3.2	23
76 (65-95)	417	0.646 ^b	0.736	0.23	5.7	24
80 (70-96)	37	0.629 ^b	1.00	0.37	4.1	18

a Patients with burns.

b Normalised by stated average bodyweight.

c Calculated as from stated average k_{el} and Vd; $CL_p = k_{el} \cdot Vd$.

d Patients with neutropenia.

e Patients with a malignancy.

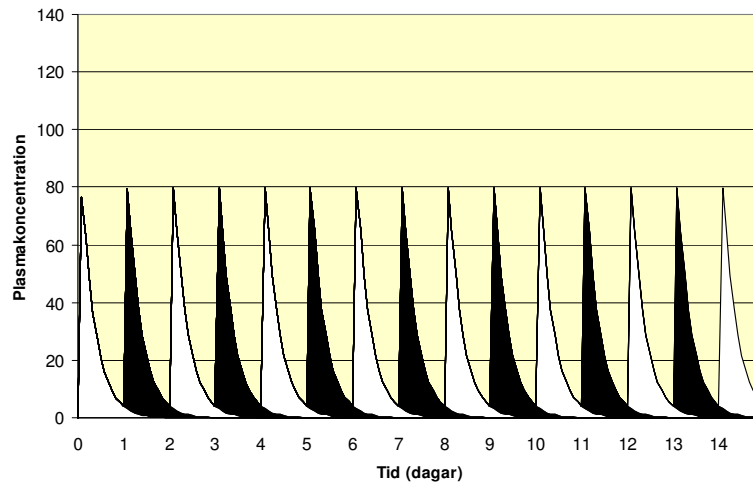
f Patients with chronic obstructive airways disease.

CL_{CR} = estimated creatinine clearance; CL_p = total plasma clearance; k_{el} = elimination rate constant; n = number of patients; NS = not stated; t_{1/2β} = elimination half-life; Vd = volume of distribution.

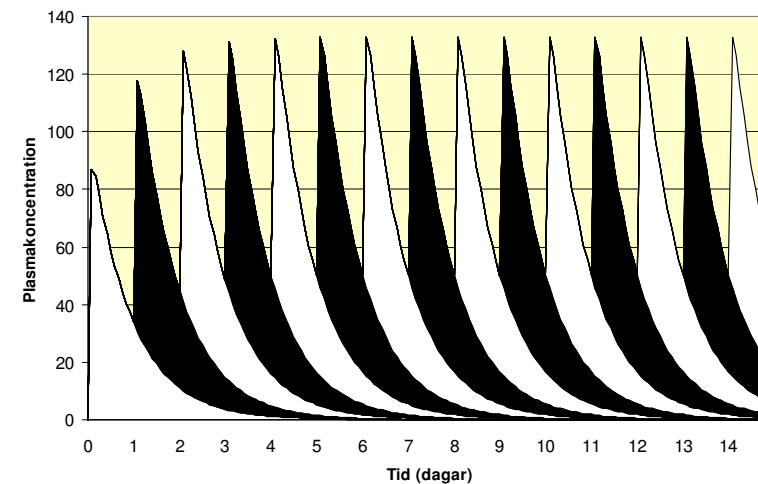
Triggs and Charles, 1999

Sänkt njurfunktion → förlångsammad eliminering → högre total exponering som enkelt kan påvisas med koncentrationsbestämningar för dalvärdet

Halveringstid 3 tim

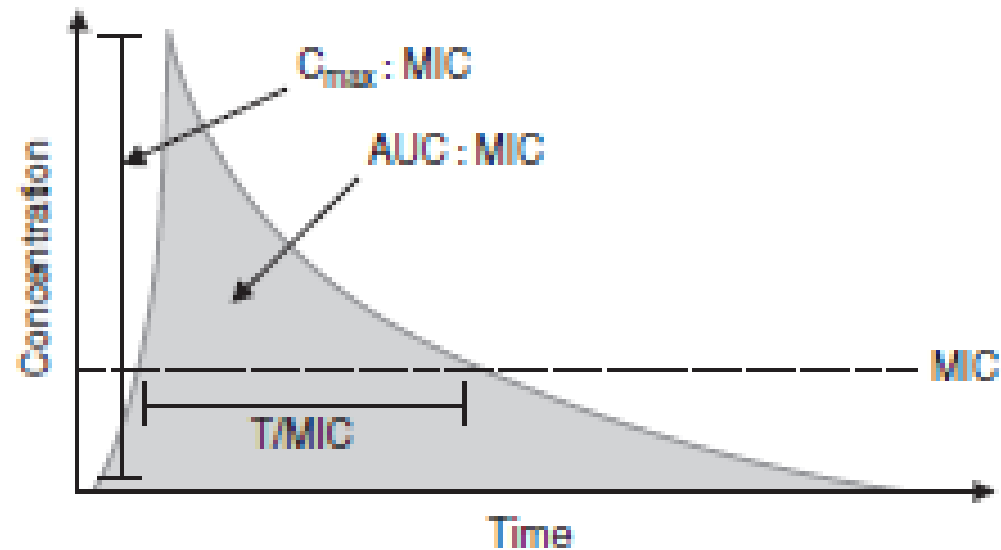
Halveringstid 15 tim

Riskfaktorer för aminoglykosiders nefro- och ototoxicitet är total exponering, höga dalvärden, nedsatt njurfunktion, liksom samtidig behandling med potentiellt nefro- eller ototoxiska läkemedel

Samband farmakokinetik - farmakodynamik PKPD

Antimikrobiell aktivitet korrelerar till C_{max} för aminoglykosider

Noreddin and
Haynes, 2007

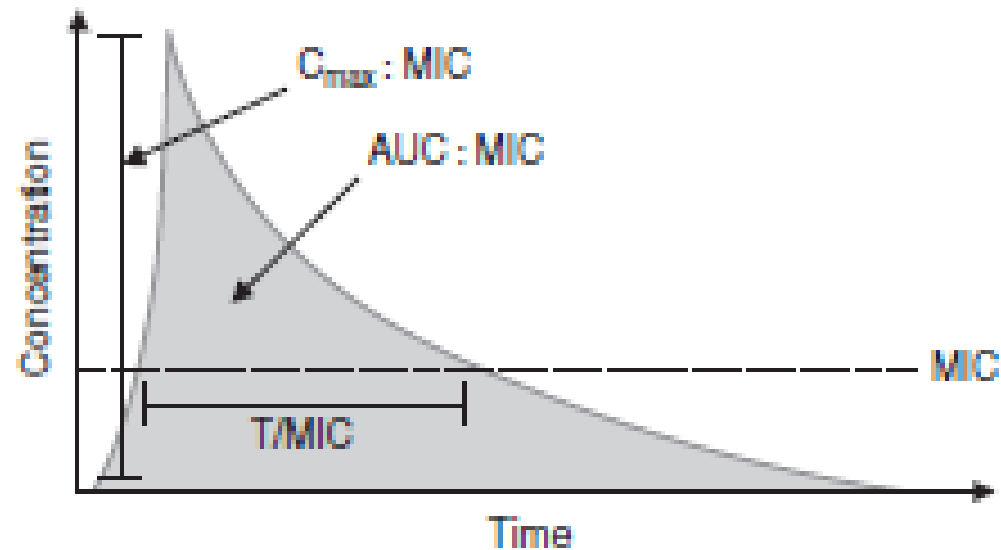

Once-daily (Enkeldosregim)

- Vanligen 4,5-7 mg/kg/d tobramycin/gentamicin and 15-25 mg/kg/d amikacin
- $C_{max}/MIC \geq 8-10$ föreslaget som PKPD-mål
- Enkeldos nu vanligast

Samband farmakokinetik - farmakodynamik PKPD

Toxicitet korrelerar bla till total exponering över tid

och viktigt nå låga nivåer innan nästa dos

Noreddin and
Haynes, 2007

Once-daily (Enkeldosregim)

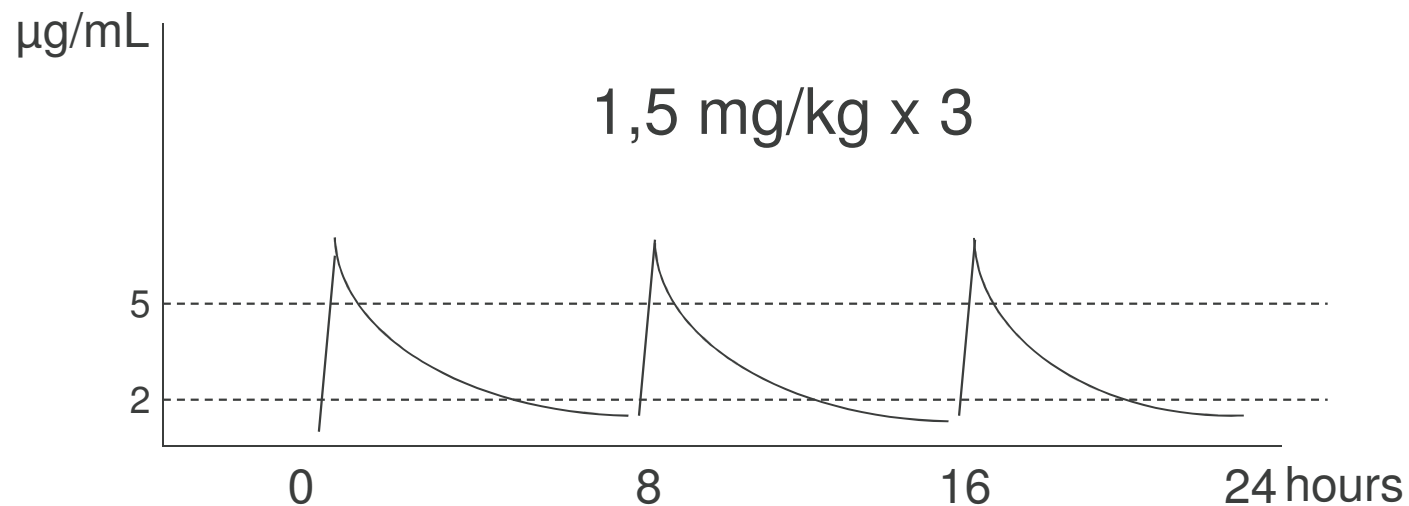
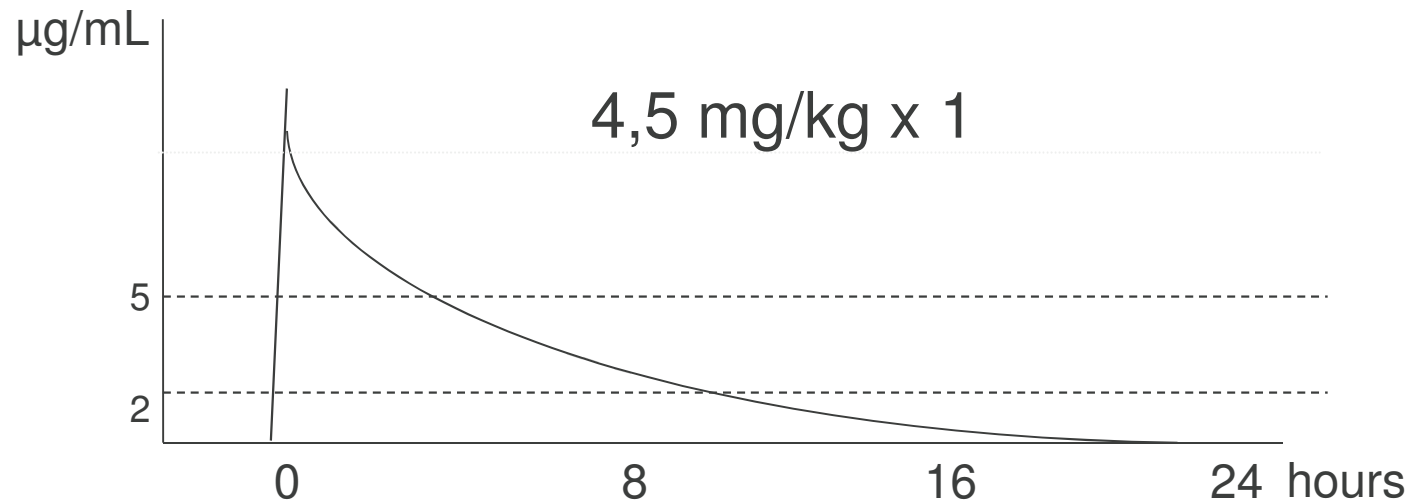
- Vanligen 4,5-7 mg/kg/d tobramycin/gentamicin and 15-25 mg/kg/d amikacin
- $C_{max}/MIC \geq 8-10$ föreslaget som PKPD-mål
- Enkeldos nu vanligast
- **Nedsatt renal eliminering kräver dosintervalls-förlängning**

Enkeldos svag dokumentation hos äldre

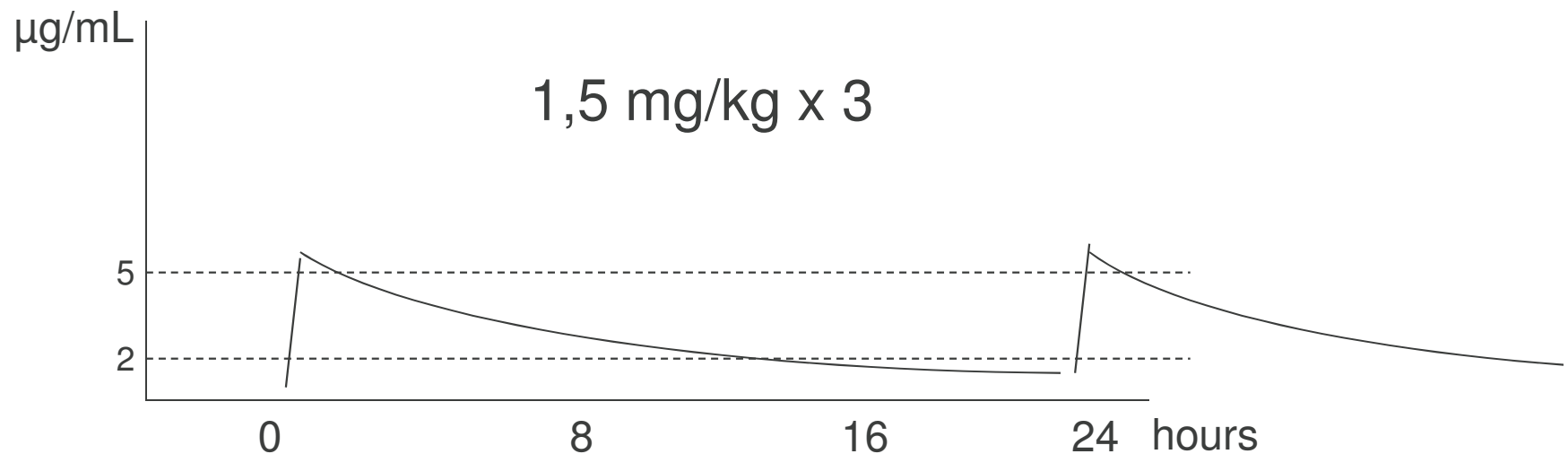
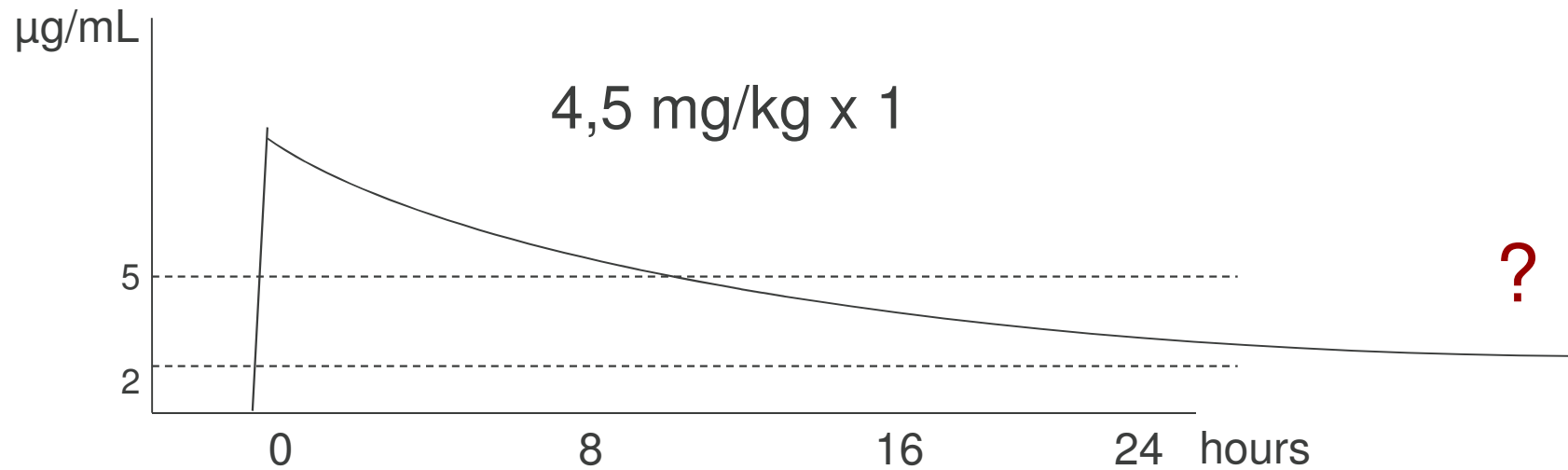
Mycket problematiskt vid framskriden njursvikt

> 48 tim dosintervall inte studerat och högst osäkert beträffande bakteriell tillväxt

Aminoglykosidkinetik för patienter med normal njurfunktion

Aminoglykosidkinetik för patienter med nedsatt njurfunktion

Minskning av enskilda doser vid nedsatt njurfunktion innebär lägre Cmax men fortfarande relativt höga Cmin

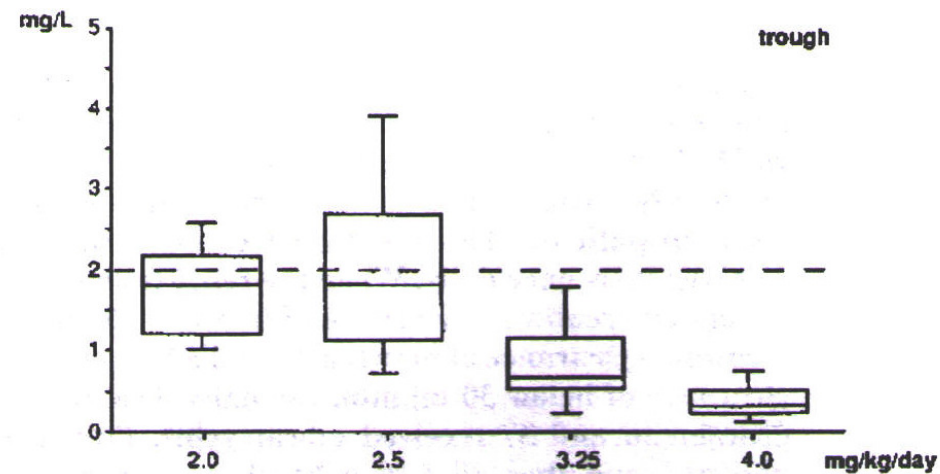
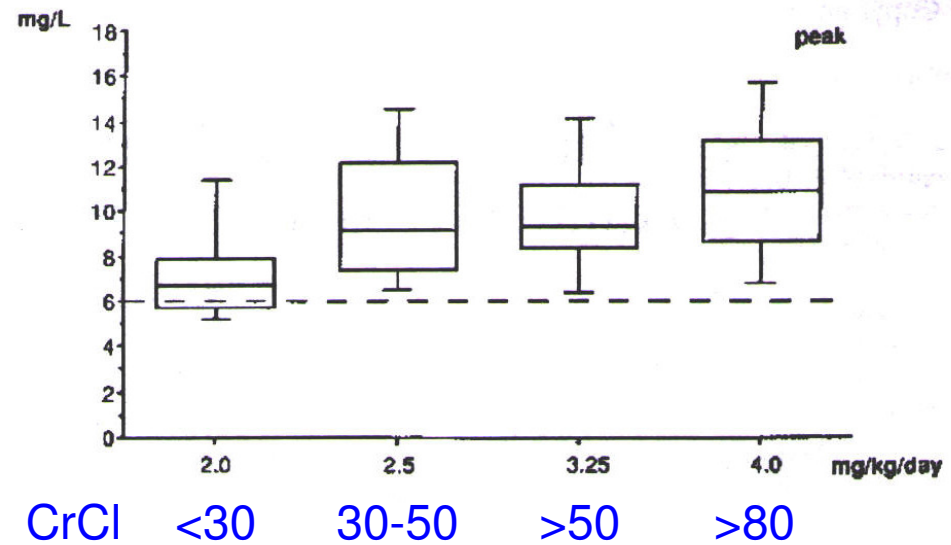

FIG. 1. First serum trough and peak aminoglycoside concentrations as a function of initial daily dose (estimated creatinine clearance above 80 ml/min, dose of 4 mg/kg; estimated creatinine clearance between 50 and 80 ml/min, dose of 3.25 mg/kg; estimated creatinine clearance between 30 and 50 ml/min, dose of 2.5 mg/kg; and estimated creatinine clearance below 30 ml/min, dose of 2 mg/kg). The horizontal lines inside the boxes indicate the median value; the boxes represent the 25th to 75th percentiles, and the bars represent the 10th to 90th percentiles. The dashed horizontal lines indicate the peak and trough levels initially aimed at.

Prins et al., Lancet, 1996

Nefrotoxicitet och ototoxicitet

Nefrotoxicitet (signifikant kreatininstegring) frekvens 10-25%

Celldöd i proximala tubuli och ökning i kreatinin/urea

Vanligen efter en veckas tid (sent tecken)

Ökning i dalvärden för aminoglykosider ett tidigare tecken?

Anses reversibelt

Ototoxicitet frekvens osäker, mätbar hörselpåverkan 10% ?

Vestibulär och/eller cochleär skada

Kan i sällsynta fall debutera efter första dosen, genetiska faktorer

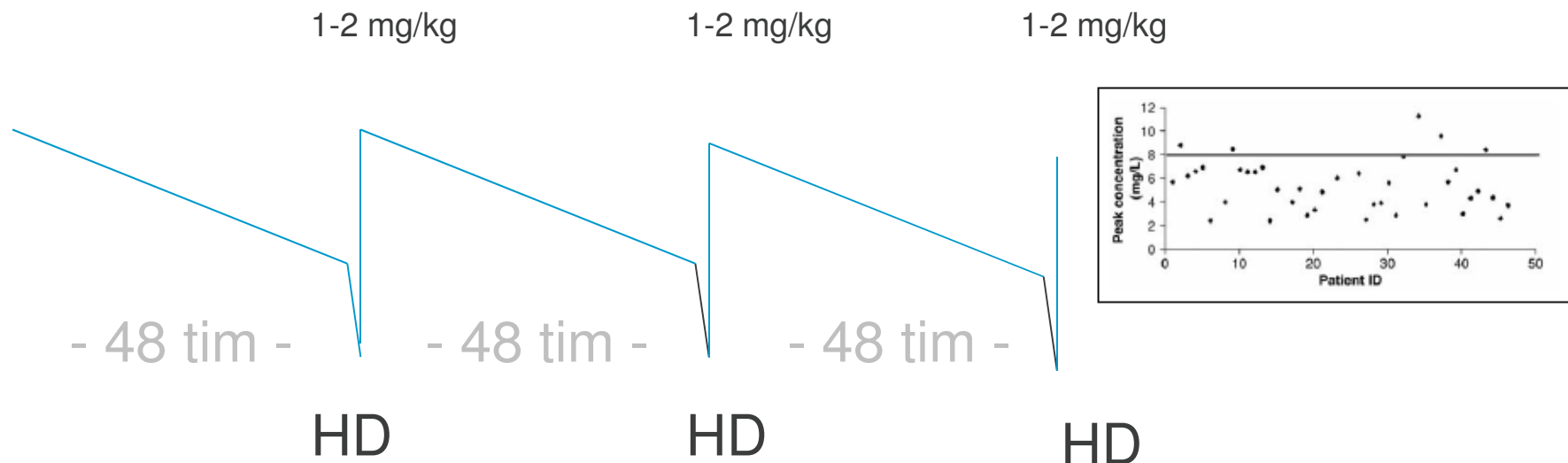
Anses irreversibel

Underskattad problematik

Aminoglykosider vid intermittent hemodialys

Nuvarande dosregim inte optimal utifrån PKPD

- Risk för subterapeutiska toppar?
- Oklart om förekomsten av ototoxicitet, vulnerabla patienter

Koncentrationsbestämning, aminoglykosider

'**Förprov**' - inför ny dos (0-1 timma), dvs **dalvärde**, för att bekräfta fullgod eliminering innan ny dos

'**Efterprov**' - halvtimma efter avslutad 30min-infusion för standardiserad bedömning av **C_{max}**

Koncentrationsbestämning, aminoglykosider

'Förprov' - inför ny dos (0-1 timma), dvs **dalvärde**, för att bekräfta fullgod eliminering innan ny dos

'Efterprov' - halvtimma efter avslutad 30min-infusion för standardiserad bedömning av **C_{max}**

- Stabila patienter med 'ordinär' fördelningsvolym kan dalvärde vara viktigast för att bekräfta fullgod eliminering innan nästa dos (dvs adekvat dosintervall)
- Efterprov särskilt motiverat vid

Livshotande infektion

Oklar fördelningsvolym eller instabil hemodynamik

Pseudomonas

Koncentrationsbestämning, aminoglykosider

Tätare monitorering

- Svår sepsis
- Instabil hemodynamik och varierande njurfunktion
- Svårvärderad eller varierande distributionsvolym
- Njursvikt och/eller IVA-dialys
- Känd hörselskada (eller hereditet för)

8 timmars-prov vid enkeldosregim

Enkeldos 4,5 mg/kg/d tobramycin eller gentamicin innebär serumkoncentrationer på cirka 3-4 mg/L (eller lägre) med friska njurar

- Vid påvisande av högre koncentrationer är det komplicerat att ge mer exakt vägledning om adekvat dosintervall
- Saknas motsvarande riktområde för 'normal' amikacin-eliminering
- Saknas riktområden för 8 tim-konc vid högre doser

Sammanfattning

- Olika aminoglykosider har snarlika egenskaper beträffande farmakokinetik och toxicitet
- Klassisk problematik kring nefrotoxicitet och ototoxicitet
- Riskfaktorer bla ålder, nedsatt njurfunktion, exponeringsnivå över tid
- Endos/dygn ingen övertygande skillnad i säkerhet jfrt uppdelad dos
- Koncentrationsbestämningar kan bidra till att minska risken för biverkningar, men även vara en guide för att nå baktericida nivåer i serum
- Varierande behov av koncentrationsbestämningar mellan olika patienter
- Analyser bör kunna erbjudas varje dag

EXTRABILDER

Farmakokinetik vid fetma

- Olika studier liknande resultat:

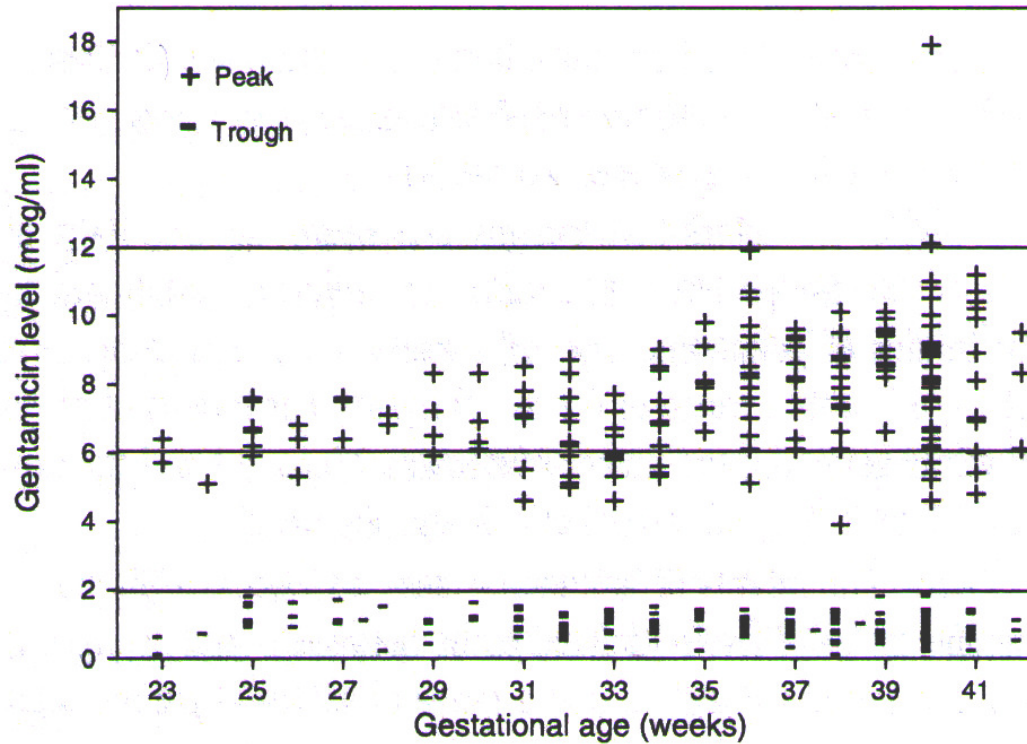
Funnit en korrektionsfaktor för excess-vikten

$$ABW = IBW + 0,4 \times (TBW - IBW)$$

- Användbart ffa vid val av första dos och koncentrationsmätningar starkt rekommenderade

Considerations for aminoglycoside dosing in neonatal patients

- Lower renal clearance
- Higher Vd in preterm
- Changes in both over the first weeks of life

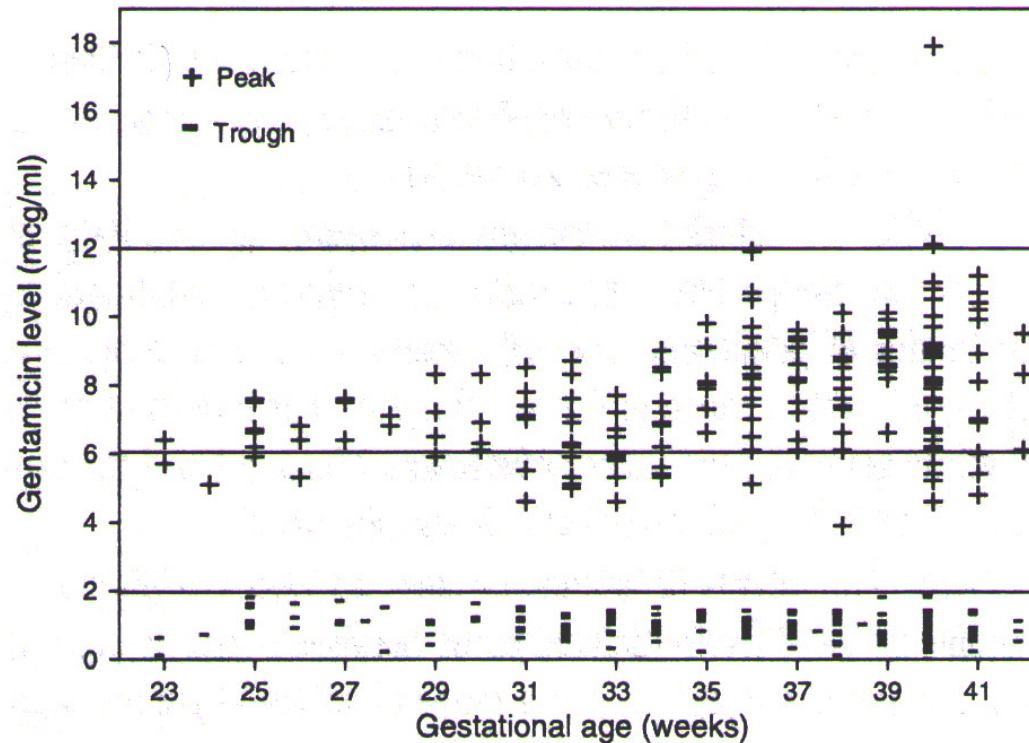

Hansen et al, 2003

Considerations for aminoglycoside dosing in neonatal patients

- Lower renal clearance, **requires longer dose intervals initially (36-48h)**
- Higher Vd in preterm, **requires higher starting doses (5 mg/kg)**
- Changes in both over the first weeks of life, **requires TDM !**

Hansen et al, 2003